

Dopolnilno izobraževanje popisovalcev in ogled Zgodovinskega muzeja Balus v Gorenjem Tarbiju / Tarbilju.
Foto: Marina Cernetig, 10. 7. 2013.

Uslužbenci Upravne enote Tolmin z načelnikom Zdravkom Likarjem so obiskali SMO – Slovensko multimedialno okno v Špetru.
Foto: Marina Cernetig, 20. 3. 2014.

TURISTIČNI RAZVOJ OBMOČJA

Očitno je, da je naše ozemlje obrobno in da se niti v zadnjih desetletjih ni hotelo narediti kaj konkretnega za razvoj naših krajev, sicer ne bi še vedno razmišljali o načrtih.

Meja, ki je v preteklosti ločevala kraje in pretrgala družbene, gospodarske in kulturne vezi, je še tam, v glavah številnih namernih nevednežev, ki želijo razdeliti prebivalce dolin, ko nadaljujejo s politiko, ki območju ni in ne bo prinesla ničesar, namesto da bi okrepili stike, ustvarili na primer čezmejno mrežo med tistimi, ki delujejo na tem območju, in ovrednotili skupno jezikovno in kulturno bogastvo.

Vsak upravitelj bo navedel razloge in pretveze, da bi upravičil gospodarsko zapostavljenost, ki nas je privedla do takega stanja, oziroma malenkosti, ki so bile narejene brez koordinacije, vizije in skupnih ciljev, s katerimi bi programirali prihodnost naših krajev.

Prihodnost si moramo pogosto sami izmisliti s tem, kar imamo na razpolago.

Pomembno vlogo, ne samo na kulturnem področju, temveč tudi pri promociji območja, imajo slovenske organizacije, ki delujejo v Videmski pokrajini. Že v 90. letih so bile v okviru zadruga Lipa, ki je delovala v Špetru, objavljene štirijezične karte Nadiških dolin¹ in razne razglednice, zaživela je tudi pobuda Vabilo na kosilo v Benečijo, ki je danes zelo znana ponudba.

Danes ima pomembno vlogo Inštitut za slovensko kulturo, ki je bil ustanovljen leta 2006 z namenom, da bi ko-

ordiniral in učinkoviteje in odločneje vodil dejavnosti za krepitev in promocijo slovenskega jezika in kulture tudi v italijanskem in furlanskem svetu ter da bi »ozaveščal krajevno skupnost o njeni jezikovni in kulturni identiteti ter perspektivah za družbeni in gospodarski razvoj teritorija«. Kot je bilo zapisano v eni od točk statuta, je bil cilj tudi, da bi »spodbudil gospodarsko rast slovenske skupnosti z ovrednotenjem jezikovnega in kulturnega bogastva in s tem prispeval tudi k turistični promociji teritorija«.

Inštitut deluje na vsem obmejnem pasu s Slovenijo, kjer so tradicionalno naseljeni Slovenci, od Kanalske doline in Rezije do Terskih in Nadiških dolin.

Čeprav je bil Inštitut ustanovljen šele pred kratkim, lahko računa na izkušnje društev in združenj, ki v Nadiških in Terskih dolinah, Reziji in Kanalski dolini že več desetletij oblikujejo družbeno življenje ter vrednotijo in branijo svoj jezik in kulturo, da bi v naši deželi in v Sloveniji spodbudili interes, ki bi lahko prinesel gospodarsko korist.

»MI SMO TU, tuka izde, kle, tle« je geslo, ki je nastalo za prepoznavnost slovenske skupnosti na Videmskem, da bi ustvarili enoten produkt, ki bi bil prepoznaven na območju, a bi bil obenem drugačen za vsako dolino. S tem bi promovirali kulturni turizem, ki je povezan z odkrivanjem jezikovnih korenin, in na tem ozemlju ustvarili nekaj konkretnega. Jezik je razpoznavni element ter nosilec vrednot in tradicije, ki so vezane na območje in vzbujajo radovednost večine obiskovalcev. Prisotnost jezikovne manjšine torej kot sredstvo za ovrednotenje ozemlja, ne pa turizem kot osiromašenje neke kulture.

1 Lokalno: Nediške doline.

* Marina Cernetig, pesnica in kulturna delavka, Inštitut za slovensko kulturo / Istituto per la cultura slovena, Via Alpe Adria 67b, 33049 Špeter / San Pietro al Natisone (Videm/Udine), Italija; isk.benecija@yahoo.it

Prvi korak ISK je bila publikacija *Mi smo tu* z zemljevidom tega čezmejnega območja, da bi zapolnili vrzel – veliko ljudi namreč ne pozna te stvarnosti ali so o njej napačno obveščeni – in obenem dosegli, da bi bili ljudje tu ponosni na to, kar so, da ne bi imeli predsodkov in da bi se zavedali, kako pomembno je »težko in dragoceno breme«, ki ga predstavlja slovenska kulturna in jezikovna tradicija. Sledile so udeležbe na sejmih in prireditvah, tudi z ustanovami iz Posočja, in številna sodelovanja v evropskih projektih.

V okviru evropskega projekta *JeziqLingua: Večjezičnost kot bogastvo in vrednota čezmejnega slovensko-italijanskega območja* je ISK v Špetru uredil in decembra 2013 odprl slovensko multimedijško središče SMO.

Novi muzej v Špetru, ki je posvečen kulturni krajini od Julijskih Alp do morja, sodi med sodobnejše oblike tematskih in pokrajinskih muzejev. Ne gre več za muzejske zbirke, temveč za pripovedne muzeje. Muzej je zasnovan kot aktiven prostor, kjer se pripoved o teh krajih razvija prek značilnosti, ki zaznamujejo kulturo tega ozemlja, v katerem je skupna točka prav jezik.

Poudariti je treba seveda vpliv, ki ga ima lahko na tem območju tak pripovedni in krajinski muzej, kot je SMO, saj je tudi na državni ravni zelo malo tako inovativnih muzejev, ki uporabljajo samo digitalno tehnologijo. Muzej je tudi dokumentacijski in arhivski center v stalnem razvoju.

Drugi evropski čezmejni projekt, pri katerem je sodeloval ISK, je bil projekt *Zborzbirk: Kulturna dediščina v zbirkah med Alpami in Krasom*. Tudi ta je bil financiran v sklopu *Programa čezmejnega sodelovanja Italija–Slovenija 2007–2013*. Namen projekta je bil ovrednotiti italijansko-slovensko čezmejno območje s katalogizacijo zasebnih muzejskih zbirk na tem ozemlju. Te zbirke so bile popisane, povezane v mrežo in predstavljene v vodniku, zloženkah ter na spletni strani. Pri projektu, katerega vodilni partner je bila Raziskovalna postaja Nova Gorica Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti, so sodelovale tudi Občine Bardo, Tipana in Podbonesec. To je omogočilo odprtje novih informativnih točk in popise zbirk kulturne dediščine v Kanalski dolini, Reziji, v Terskih, Karnajskih in Nadiških dolinah.

SMO in nekateri izmed teh muzejev so vključeni v muzejsko mrežo Videmske pokrajine.

Te zbirke so zaradi svoje zgodovinske in etnografske vrednosti seveda referenčna točka za kulturni turizem. Gre za zanimivo dediščino, ki si jo je po zaslugi zbirateljev, združenj in zasebnikov ter projekta mogoče ogledati v sklopu neke vrste razpršenega muzeja (34 popisanih muzejev, nekaterih že obstoječih in nekaterih novih, z informacijskimi točkami, ki nudijo informacije o tem ozemlju). Glavni problem pa je, kako omogočiti obiskovalcem ogled teh zbirk. Da bi promoviral in koordiniral dejavnost, pa si je ISK zamislil projekt *Mi smo tu*, ki ga je financirala Dežela Furlanija - Julijska krajina s sredstvi za slovensko manjšino.

Domači zbiralci so bili neprecenljivi sodelavci in darovalci pri urejanju zbirk. Giuseppe Specogna - Bepo, ki je z družino podaril večino predmetov, razstavljenih v muzeju blumarjev v Čarnem Varhu, pomaga pri oblačenju blumarja nekaj dni pred odprtjem muzeja. Foto: Marina Cernetig, oktober 2014.

Poleg priprave skupnega informativnega gradiva je ISK poskrbel za promocijo prek spletne strani, vzpostavitev mreže med društvi in aplikacijo za tablice in pametne telefone MI SMO TU. Aplikacija je brezplačna in dostopna tako v italijanščini kot v slovenščini ter omogoča raziskovanje Kanalske doline, Rezije in Terskih, Karnajskih in Nadiških dolin ter potovanje med zbirkami, ki so vključene v projekt *Zborzbirk*, začenši z muzejem SMO v Špetru. Gre torej za inovativen način spoznavanja neznanih ali mogoče le delno poznanih krajev.

Nadaljevanje dejavnosti je že v pripravi s triletnim projektom, ki naj bi ga financirala Dežela Furlanija - Julijska krajina in ki predvideva učinkovitejše in boljše koordinirano turistično promocijo ozemlja.

Vse to potrjuje vlogo, ki jo imajo lahko zasebna združenja – v tem primeru Inštitut za slovensko kulturo – v razvoju obrobni krajev, kadar menijo, da je sodelovanje med italijanskimi in slovenskimi stvarnostmi ključno, kot to velja za evropske projekte, ali pa enostavno zato, ker verjamejo, da ni še nič izgubljenega in da moramo s svojimi močmi najti izhod iz obrobniosti, v kateri nas hočejo še vedno zadržati. Jezik in kultura sta dodan kapital, strateški sektor gospodarskega in družbenega razvoja našega ozemlja in skupnosti, ki na njem živijo, saj jezik živi samo, če je živo območje.